

In apararea timpului "pierdut"

Scris de Ninel Ganea

Marti, 11 Februarie 2014 15:40

Una dintre conditiile esentiale ale unei societati libere si infloritoare este existenta unui grup de oameni degrevati de munca, care sa aiba ragazul si conditiile necesare pentru urmarirea unei vieti contemplative. Nu e o clauza care figureaza de obicei in tratatele de filozofie politica contemporana, inasa asta nu arata altceva decat masura in care academia s-a indepartat de educatia si practica liberala.

Astfel de oameni liberi sunt din ce in ce mai greu de intalnit astazi. Insa, atunci cand ii intalnesti este imposibil sa nu-i recunosti si sa nu pici sub mirajul lor. Frazele curg fluent, ideile te seduc prin naturalete si originalitate, spiritul razbate chiar si in cele mai banale discutii, argumentele te conving irevocabil, lecturile si referintele sunt spectaculoase de multe ori. De exemplu, o buna parte din succesul initial al lui Horia Roman Patapievici a provenit, cred, tocmai din aceasta senzatie de prospetime intelectuala pe care o transmitea. Nu era integrat in nicio categorie usor de reparat: nu era romancier, nu era filozof, nu era istoric sau politolog si, cu toate astea, reusea sa imbine firesc o multitudine de indeletniciri intelectuale.

In mod natural, acesti "someri" nu sunt specialistii uscati, proveniti din universitatile de stat sau private, si nici nonconformistii de serviciu ai unei lumi in declin. Sunt oameni cu o preferinta de timp ridicata, care si-au construit viata in slujba unui ideal abstract, care au dobandit exercitiul controlului de sine, pentru care independenta nu e o valoare negociabila.

F. A. von Hayek a fost unul dintre putinii teoreticieni liberali care s-a preocupat de evaporarea

In apararea timpului "pierdut"

Scris de Ninel Ganea

Marti, 11 Februarie 2014 15:40

"leisure class". "Disparitia aproape completa a acestei clase, precum si absenta ei in cele mai multe regiuni ale Statelor Unite, au dat nastere unei situatii in care clasei proprietarilor – la ora actuala, aproape exclusiv un grup de oameni de afaceri – ii lipseste o conducere intelectuala si chiar o filozofie de viata coerenta si argumentata", scria economistul austriac, in "Constitutia Libertatii".

Problema, bineinteles, nu se rezuma la clasa proprietarilor pentru ca de pe urma acestei elite "otioase" se bucura, prin contagiune, toata societatea. La limita, aceasta specie pe cale de disparitie este un model de bun public, iar necesitatea ei reiese cu si mai multa acuitate daca ne uitam la tendinta generala a vietii intelectuale contemporane, compusa, in linii mari, dintr-un dozaj ambiguu de nihilism moral si socialism politic. Majoritatea oamenilor nu au nici ragazul, nici dispozitia si nici inzestrarile cuvenite pentru a-si construi propria viziune asupra lumii. Din acest motiv ei nu fac altceva decat sa foloseasca idei primite de-a gata pentru care un scriitor francez a alcatuit, mai demult, un dictionar. Insa, cand pe piata ideilor singurele oferte disponibile sunt diferite versiuni ale aceleiasi maladii intelectuale, temerile oamenilor neinregimentati, cati vor mai fi, capata dimensiuni considerabile, iar perspectiva vietii comunitare devine intunecata.

Dispretul actual pentru aceasta minoritate este explicabil prin asocierea sa cu Vechiul Regim, prin etica protestanta a capitalismului si prin sensibilitatile egalitariste hranite de Zeitgeistul democratic. Dispretul pentru indeletnicirile contemplative provine, in buna masura, din utilitarismul lui Francisc Bacon si din ironiile iluministe de tipul celei facute de Voltaire pe seama calugarului "care a facut un juramant lui Dumnezeu sa traiasca pe spatele nostru".

Spre deosebire de limbajul actual, care incarca pozitiv notiuni precum "munca", in vocabularul anticilor, dupa cum remarca Joseph Piper, conceptul era desemnat prin "ascholia" care s-ar traduce literal prin "absenta tihnei". Fapt semnificativ pentru vechii greci, acelasi cuvint, "scholia", (care in engleza, dar nu numai, a dus la cuvintul "scoala") desemna atat tihna, cat si institutia de invatamant. De asemenea, la romani cuvintul pentru munca- "neg-otium", care in romana, de pilda, a dus la cuvintul negot, este compus tot dintr-o negatie a cuvintului care in latina insemna ragaz. Pentru Aristotel ragazul reprezenta o conditie vitala pentru viata contemplativa care, in ultima instanta, era doar un alt nume pentru fericire. Bernard Bosanquet a rezumat splendid conceptia anticilor: "Ragazul reprezenta pentru antici expresia suprema a intelectului. Nu era munca; nici pe departe recreere. Era travaliul mintii prin care, cu ajutorul gandurilor importante, al artei si poeziei care ne ridica deasupra noastra, prin efortul inalt al inteligentei, prin religie, obtinem din cand in cand o stralucire a ceva care nu ne poate fi luat, o unitate reala si centrala in univers; si care ne face sa ne simtim ca, indiferent ce s-ar intampla cu viata noastra efemera, viata merita traita deoarece are un contact real si sensibil cu ceva care are o valoare eterna".

In apararea timpului "pierdut"

Scris de Ninel Ganea

Marti, 11 Februarie 2014 15:40

Deja in sec. XVIII, la inceputurile modernitatii, inegalitatea si "inutilitatea" minoritatii neproductive sub specie materiala erau contestate dupa cum reiese din explicatiile pe care Dr. Johnson simte nevoia sa i le ofere lui James Boswell: "(...) mankind are happier in a state of inequality and subordination. Were they to be in this pretty state of equality, they would soon degenerate into brutes; they would become Monboddos nation; - their tails would grow. Sir, all would be losers were all to work for all: they would have no intellectual improvement. All intellectual improvement arises from leisure;"

Cu toate acestea, chiar si un secol mai tarziu, se pot intalni o sumedenie de "vieti particulare onorabile" aureolate de realizari stiintifice sau artistice impresionante, iar nume precum Lord Acton sau de Tocqueville survin firesc in minte. Iar daca ne gandim la exemple mai putin fericite, Karl Marx ne poate furniza materie de meditatie pentru tentatiile sinucigase ale acestei clase. Si ar fi foarte naiv sa ne gandim ca o clasa care beneficiaza de timp liber ar produce doar lucruri benefice sau nu ceda tentatiilor de reverie romantica.

In prezent, insa, suntem departe de extremitatea idilica a vagabondajului sentimental. Triumful Molohului democrat, alaturi de arsenalul sau, compus din inflatie si impozite, a condus la ruina aceste clase. Iar solutia etatista prin excelenta a fost stipendierea creatorilor prin diverse uniuni si asociatii profesionale, o reteta sigura de faliment intelectual si moral. Astfel, orice refugiu de independenta creatoare si gandire libera a fost strivit, ceea ce a dus la un inspaimantator conformism intelectual.

In fata aceste ofensive, singura terapie ramane asceza personala, restrangerea confortului, ingradirea dorintelor, sacrificiul unor obiective mai lumesti, dedicatia totala pentru un ideal imposibil de prins in standardele utilitariste ale modernitatii. Cati pot face acest pas nu este greu de estimat, insa este evident ca sperantele libertatii si vietii bune se leaga de existenta acestor oameni.